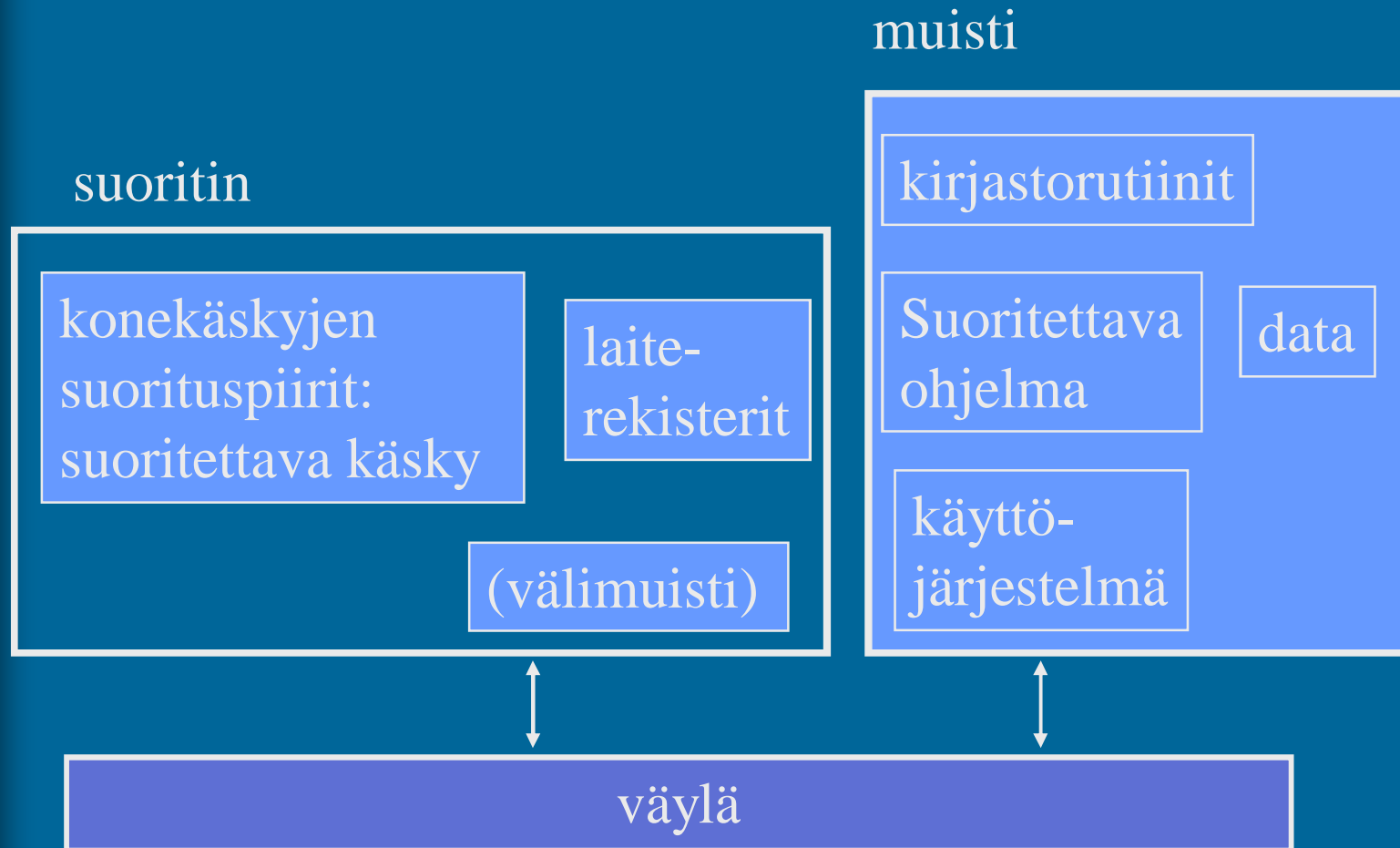

Luento 3 (verkkoluento 3) Ttk-91 konekielinen ohjelmointi

Ohjelman esitysmuoto
Konekielinen ohjelmointi
ttk-91:llä
(Titokone, TitoTrainer)

Suorituksenaikainen suorittimen ja muistin sisältö

Ohjelman esitysmuoto: Konekieli

- Suorittimen konekielen käskykanta määrittelee tietokoneen käskykanta-arkkitehtuurin
 - ISA - Instruction Set Architecture
- Ohjelma keskusmuistissa konekielisenä (TTK-91)

	Konekielinen käsky	lukuna
0:	0000 0010 000 00 000 0000 0000 0110 0100	DEC: 33554532
1:	0000 0010 001 01 000 0000 0000 0110 0100	DEC: 36175972
2:	0001 0100 001 00 000 0000 0000 0000 0000	DEC: 337641472
3:	<u>0010 0010</u> 000 00 000 0000 0000 0000 0110	HEX: <u>22</u> 000006
4:	0000 0001 <u>001 0</u> 00 000 0000 0000 <u>1110 0100</u>	HEX: 01 <u>2</u> 000 <u>E4</u>
5:	0000 0000 000 00 000 0000 0000 0000 0000	HEX: 00000000

- opcode - Rj M Ri - ADDR: arvo, osoite -

Ohjelman esitysmuoto: symbolinen konekieli

- Usein symbolisella konekielellä
 - käsky jaettu osiin (kenttiin)
 - joidenkin kenttien arvot kuvattu symboleilla
 - helpompi ihmisten lukea ja kirjoittaa

Symb. konekieli	Konekielinen käsky
LOAD R2, =100	0000 0010 010 00 000 0000 0000 0110 0100
LOAD R1, 100	0000 0010 001 01 000 0000 0000 0110 0100
DIV R1, R2	0001 0100 001 00 010 0000 0000 0000 0000
JZER 6 JZER Loop	0010 0010 000 00 000 0000 0000 0000 0110
STORE R1, X X≡228	0000 0001 001 00 000 0000 0000 1110 0100
NOP	0000 0000 000 00 000 0000 0000 0000 0000

Ohjelman esitysmuotoja

osoite

sisältö

$$N = I+J+K$$

käskyt
data

Address	Contents			
101	0010	0010	0000	0001
102	0001	0010	0000	0010
103	0001	0010	0000	0011
104	0011	0010	0000	0100
201	0000	0000	0000	0010
202	0000	0000	0000	0011
203	0000	0000	0000	0100
204	0000	0000	0000	0000

(a) Binary program

Address	Contents
101	2201
102	1202
103	1203
104	3204
201	0002
202	0003
203	0004
204	0000

(b) Hexadecimal program

Address	Instruction	
101	LDA	201
102	ADD	202
103	ADD	203
104	STA	204
201	DAT	2
202	DAT	3
203	DAT	4
204	DAT	0

(c) Symbolic program

osoite
arvo

Label	Operation	Operand
FORMUL	LDA	I
	ADD	J
	ADD	K
	STA	N
I	DATA	2
J	DATA	3
K	DATA	4
N	DATA	0

(d) Assembly program

Symboli
(nimi)

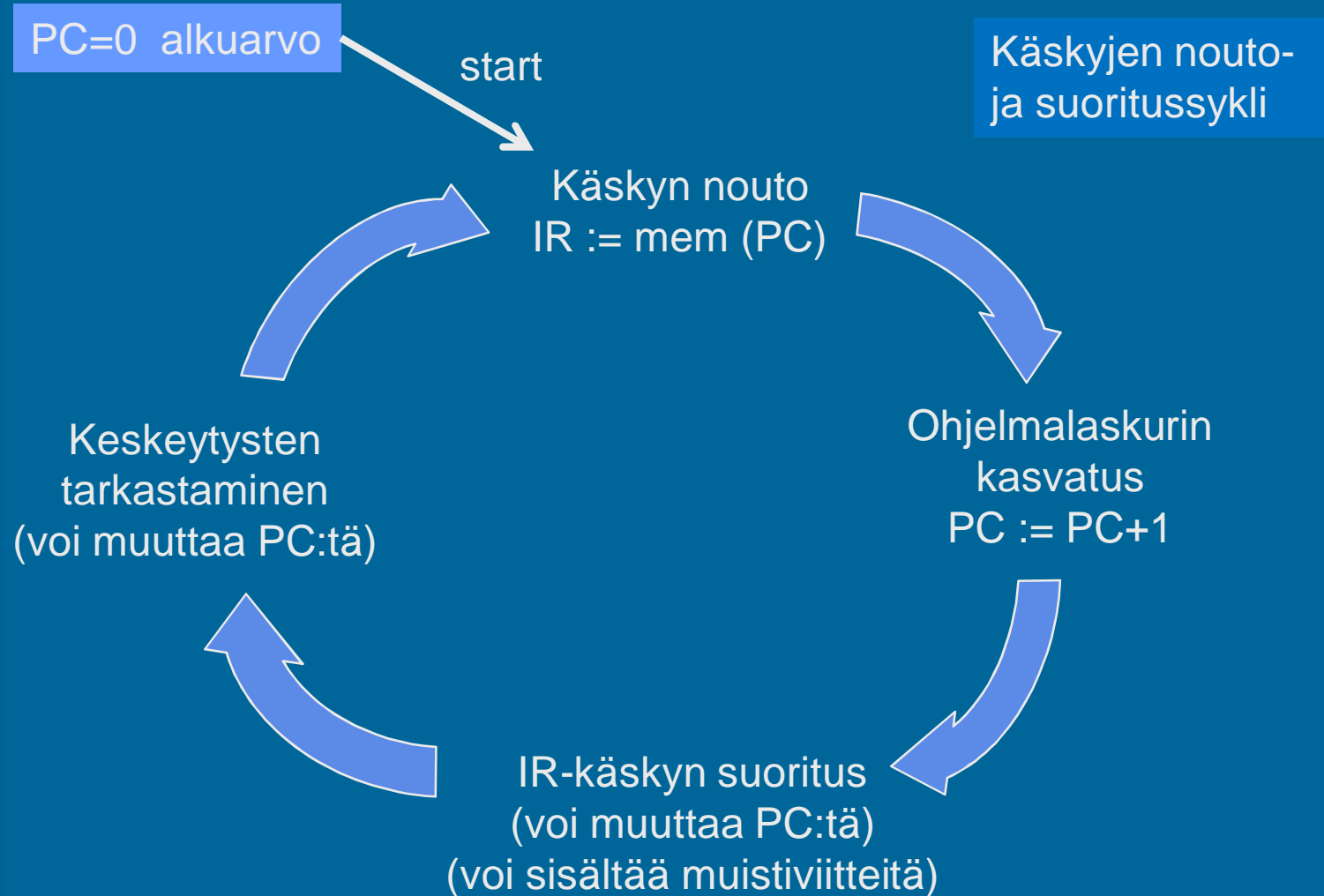
(Sta16 Fig 13.14)

TTK-91 konekieli

Operaatio 8 bit	Rj 3 b	M 2 b	Ri 3 b	Attribuutti (arvo tai osoite) 16 bittiä
--------------------	-----------	----------	-----------	--

- Kukin käsky 32 bittiä. Oma operaatiokoodi kullakin käskyllä
- Käskyn rekisterien ja attribuuttien tulkinta riippuu käskystä ja osoitusmuodosta (M)
- Tietotyyppi:
 - Vain 32-bittinen kokonaisluku (tai vain bittejä)
 - EI: merkkejä, liukulukuja, totuusarvoja

Suorittimen toiminta

Tiedon sijainti suoritusaikana

- Rekisteri (nopein)
 - kääntäjä (yleensä) päättää, milloin muuttujan arvo on rekisterissä
- Välimuisti (nopea)
 - laitteisto hoitaa automaattisesti viimeksi käytetyille muistialueille
- Muisti (hidas)
 - kääntäjä/lataaja valitsee sijaintipaikan
 - globaali data ohj. latauksen yhteydessä (data-alue)
 - vakiot konekäskyssä (koodi-alue)
 - ohjelma sijoittaa suoritusaikana
 - aliohjelman paikalliset muuttujat ja parametrit pinossa
 - käyttöjärjestelmä sijoittaa suoritusaikana
 - dynaaminen data keossa suorituksen aikana
- Levy, levypalvelin (liian hidas, ei mahdollista)
 - Ladattava muistiin ennen käyttöä

Miten tietoon viitataan?

- Tieto muistissa
 - Muistiosoitteen (esim. 0x6F123456 tai 3459321) avulla
 - Symbolin (esim. HenkNro tai X) avulla symbolista konekieltä käytettäessä
 - symbolin arvo on muistiosoite tai tietueen kentän sijainti
 - $\text{HenkNro} \equiv 0x6F123456$, $X \equiv 3459321$
(heksadesimaali) (desimaali)
- Tieto välimuistissa
 - Samalla tavalla kuin jos tieto olisi muistissa
 - Viittaushetkellä (konekäskyä suoritettaessa) ei tiedetä, kummasta paikasta tieto lopulta löytyy tai kauanko viittaamiseen kuluu aikaa!
 - Nopeus jossain rekisterin ja muistin nopeuksien välillä
 - Välimuisteja voi olla usea: L1 (pieni, nopein), L2 (isompi), L3 (hyvin iso)
- Tieto rekisterissä
 - Rekisterin osoitteen (esim. nro 6 tai 18) avulla (ttk-91: 0-7)
 - Symbolinen konekieli: R3, FP, F5, PS, SR, I2, jne (ttk-91: R0-R7, SP, FP)
- Tieto konekäskyssä vakiona (suoritushetkellä rekisterissä IR)
 - oletusarvoisesti käskyssä on vain yksi paikka tiedolle (vakio-kenttä)

Tieto ja sen osoite

muisti

230
12345
12556
128765
12222
12
12998

```
X DC 12
...
LOAD R1, =X
LOAD R2, X
```

symbolin X arvo
(muuttujan X osoite)

muuttujan X arvo

```
int x =12;
```

- Muuttujan X osoite on 230
- Muuttujan X arvo on 12
- Symbolin X arvo on 230 $X \equiv 230:$

– symbolit ovat yleensä olemassa vain käännösaikana

– virheilmoituksia varten symbolitaulua pidetään joskus yllä myös suoritusajana

muuttujan X osoite on symbolin X arvo

symb.taulu

```
...
X 230
...
```

Ttk-91 ja Ohjelmoinnin peruskäsitteet

Aritmetiikka
Tietorakenteet
Kontrolli, loopit
Monimutkaiset tietorakenteet

Ohjelmoinnin peruskäsitteet

- Aritmeettinen lauseke
 - miten tehdä laskutoimitukset?
- Yksinkertaiset tietorakenteet
 - tiedonosoitusmoodi tukee suoraan
 - yksiulotteiset taulukot, tietueet
- Kontrolli – mistä seuraava käsky?
 - valinta: if-then-else, case
 - toisto: for-silmukka, while-silmukka
 - Aliohjelmat (luento 4), virhetilanteet (keskeytykset)
- Monimutkaiset tietorakenteet
 - listat, moniulotteiset taulukot

Aritmeettinen lauseke (3)

tilan varaus

A	DC	0
B	DC	0
C	DC	0

```
int a, b, c;
```

```
...  
b = 34;
```

```
a = b + 5 * c;
```

koodi

```
LOAD R1, =34  
STORE R1, B
```

....

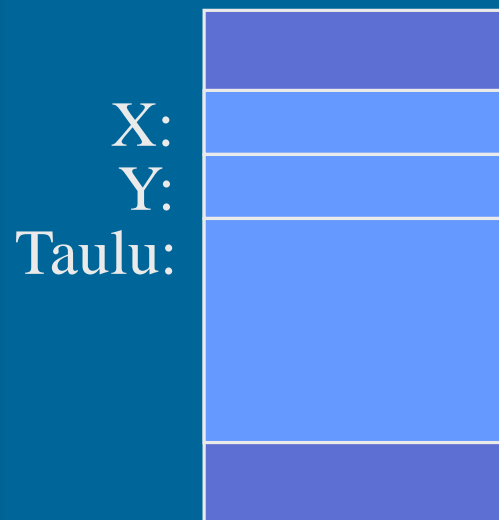
```
LOAD R1, B  
LOAD R2, C  
MUL R2, =5  
ADD R1, R2  
STORE R1, A
```

tai:

```
LOAD R1, =5  
MUL R1, C  
ADD R1, B  
STORE R1, A
```

Globaalin (kaikkialla näkyvän) 1-ulotteisen taulukon tilan varaus ja käyttö ⁽³⁾

```
int X, Y;  
int Taulu[30];  
...  
X = 5;  
Y = Taulu[X];
```


X	DC	0
Y	DC	0
Taulu	DS	30

```
...  
LOAD R1, =5  
STORE R1, X  
LOAD R1, X  
LOAD R2, Taulu(R1)  
STORE R2, Y
```

Optimoiva kääntäjä osaisi jättää pois jälkimmäisen "LOAD R1, X" käskyn

Globaalin tietueen tilan varaus ja käyttö (3)

```
int X;  
struct Tauno {  
    int Pituus;  
    int Paino;  
}  
...  
X = Tauno.Paino
```

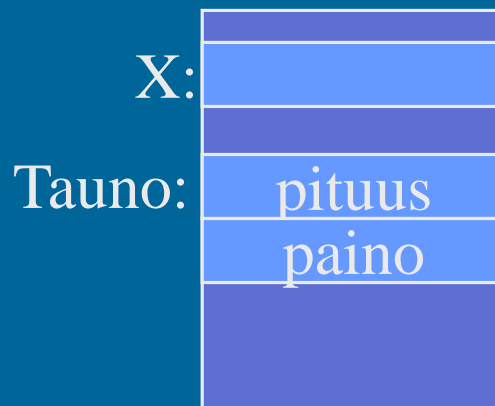
Kentän "Paino"
suhteellinen osoite
tietueen Tauno sisällä

X	DC	0
Tauno	DS	2
Pituus	EQU	0
Paino	EQU	1

...

```
LOAD R1,=Tauno  
LOAD R2, Paino(R1)  
STORE R2, X
```

Tietueen
osoite
on sen
ensimmäisen
sanan osoite

For lauseke

```
for (int i=20; i < 50; ++i)  
    T[i] = 0;
```

Olisiko parempi pitää
i:n arvo rekisterissä?
Miksi? Milloin?

Mikä on i:n arvo lopussa?
Onko sitä olemassa?

Entä jos toisenlainen
toisto-semantiikka?

```
T    DS    50  
I    DC    0
```

...

```
LOAD R1, =20  
STORE R1, I
```

alku

```
Loop LOAD R2, =0  
      LOAD R1, I  
      STORE R2, T(R1)
```

runko

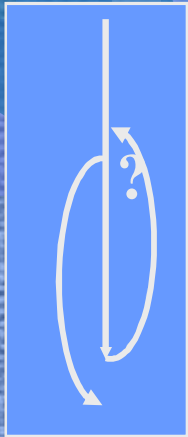
```
LOAD R1, I  
ADD   R1, =1  
STORE R1, I
```

lisää

```
LOAD R3, I  
COMP R3, =50  
JLES Loop
```

testaa

While-do -lauseke


```
X = 14325;
Xlog = 1;
Y = 10;
while (Y < X) {
    Xlog++;
    Y = 10*Y
}
```

Mitä kannattaa pitää muistissa?

```
LOAD R1, =14325
STORE R1, X
LOAD R1, =1 ; R1=Xlog
LOAD R2, =10 ; R2=Y
While COMP R2, X
      JNLES Done
      ADD R1, =1
      MUL R2, =10
      JUMP While
Done STORE R1, Xlog ; talleta tulos
     STORE R2, Y
```

Mitä kannattaa pitää missä rekisterissä ja milloin?

X in R3?

Taulukon indeksitarkistus

```
for (int i=20; i < 50; ++i)  
    T[i] = 0;
```

```
I      DC    0  
  
T      DS   50 ; data  
Tsize  DC   50 ; koko  
...
```

Voisiko toiston kontrollia ja indeksin tarkistusta yhdistää?
Optimoiva kääntäjä osaa!

```
Loop  LOAD R1, =20  
      STORE R1, I  
      LOAD R2, =0  
      LOAD R1, I  
  
ok1   JNNEG R1, ok1  
      SVC   SP,=BadIndex  
      COMP R1, Tsize  
      JLES  ok2  
      SVC   SP, =BadIndex  
  
ok2   STORE R2, T(R1)  
      {  
      LOAD R1, I  
      ADD  R1, =1  
      STORE R1, I ; 50 OK!  
      }  
      {  
      LOAD R3, I  
      COMP R3, =50  
      JLES  Loop
```

Moniulotteiset taulukot

- Talletus riveittäin
 - C, Pascal, Java?

T:

34	57	76
21	76	23
24	56	876
54	75	777

T:

T[0][0]=34
T[0][1]=57
T[0][2]=76
T[1][0]=21
T[1][1]
T[1][2]
T[2][0]
T[...][...]

- Talletus sarakkeittain

- Fortran

T:

T[0][0]=34
T[1][0]=21
T[2][0]=24
T[3][0]=54
T[0][1]=57
T[1][1]
T[2][1]
T[...][...]

- (On muutakin tapoja, esim.
 - Kukin rivi allokoitu erikseen
 - T[i] on rivin i osoite, jne ...)

- 3- tai useampi ulotteiset
 - vastaavalla tavalla!

Monimutkaisten tietorakenteiden viittaukset

```
int T[10, 20];
```

```
T ds 200  
Trows equ 10  
Tcols equ 20
```

```
T[i,j] = 34;
```

- Laske ensin viitatus alkion osoite (tietorakenteen sisällä)
- Tee viittaus indeksointia käyttäen
 - Samalla tavalla kuin 1-ulotteiselle taulukolle

riveittäin

```
Load r1, i  
Mul r1, =Tcols  
Add r1, j
```

```
Load r2,=34  
Store r2, T(r1)
```

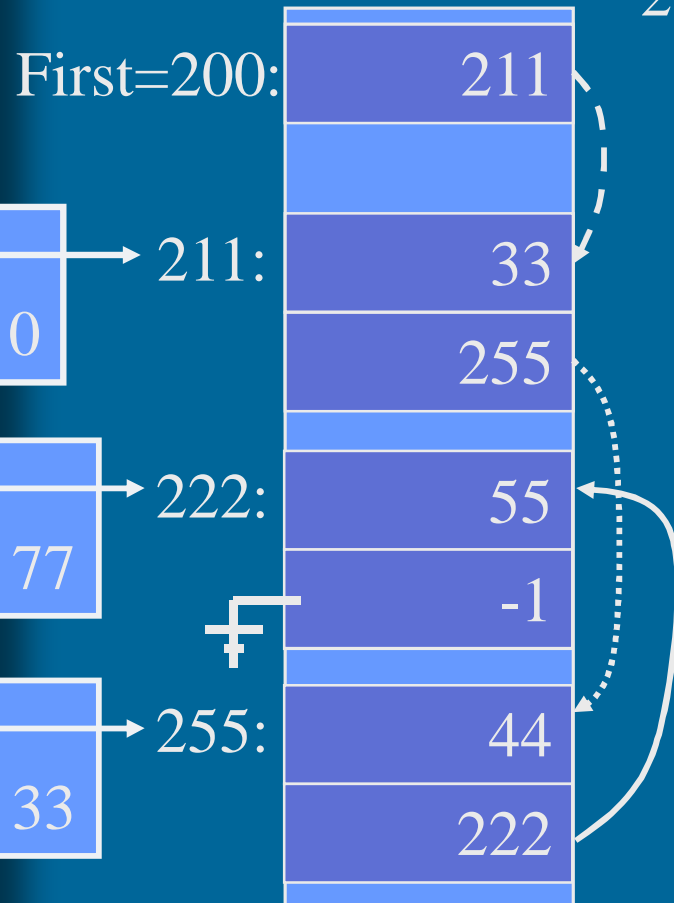
sarakettain

```
Load r1, j  
Mul r1, =Trows  
Add r1, i
```

```
Load r2,=34  
Store r2, T(r1)
```

Linkitetty lista

R1: -1
R2: 132

list_sum.k91

```

Data EQU 0 ; suht. osoite
Next EQU 1
Sum DC 0
Main LOAD R1, First ; ptrRec
      JNEG R1, Done
      LOAD R2, =0 ; sum
Loop  ADD R2, Data(R1)
      LOAD R1, Next(R1)
      JNNEG R1, Loop
Done  STORE R2, Sum
      SVC SP, =HALT
    
```

Virhe, bugi! Missä?

Koodin generointi

- Kääntäjän viimeinen vaihe
 - voi olla 50% käänösajasta
- Tavallisen koodin generointi
 - alustukset, lausekkeet, kontrollirakenteet
- Optimoidun koodin generointi
 - käänös kestää (paljon) kauemmin
 - **suoritus tapahtuu (paljon) nopeammin**
 - milloin globaalin/paikallisen muuttujan X arvo kannattaa pitää rekisterissä ja milloin ei?
 - missä rekisterissä X :n arvo kannattaa pitää?
 - joskus R1:ssä, joskus R5:ssä, joskus ei missään!

-- Loppu --

- Elektroniputki
 - logiikka, muisti
- ENIAC, 1945
 - Electronic Numerical Integrator and Computer
 - J.W. Mauchly, J.P. Eckert, J. von Neumann
 - 17 468 elektr. putkea
 - 5 000 yht.laskua/sek.
 - 357 kertolaskua/sek

